

Statusverwerving en sociale klassen tijdens de modernisering

De verschuiving van het afkomstbeginsel naar het prestatiebeginsel voor verschillende sociale klassen

Bachelorproject Sociologie (2014-2015)

Fijnanda van Klingereren (3964221)

Tessa Kievits (3928527)

Conclusie:

Tessa Kievits (3928527)

Begeleider:

Antonie Knigge

Universiteit Utrecht

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1. Inleiding	3
2. Theorie	6
2.1 Partnerkeuze	6
2.2 De <i>industrialisatie these & status maintenance theorie</i>	8
2.3 Industrialisatie en ongelijkheid	9
2.4 Klassen en statusverwerving	10
3. Methoden	13
3.1 Data	13
3.2 Selecties	13
3.3 Missende waarden & Selectie bias	14
3.4 Metingen	14
3.5 Methode	21
4. Resultaten	23
4.1 <i>Industrialisatie these</i>	23
4.2 Verschil in klassen	25
5. Conclusie & Discussie	29
6. Literatuur	33
7. Appendix	36

Samenvatting

De *industrialisatie these* stelt dat waar vóór de industrialisering de familiestatus bepalend was voor de individuele sociaaleconomische status, dit na de industrialisatie niet meer zo was. Er vond een verschuiving plaats van het afkomstbeginsel naar het prestatiebeginsel. Eigen behaald economisch succes werd minder afhankelijk van de geboortefamilie en de familiestatus van het individu.

Aan de hand van partnerkeuze hebben wij met de HISCI_NL en GENLIAS datasets in eerste instantie onderzocht of er met de komst van de modernisering in Nederland een verschuiving van het afkomst- naar het prestatiebeginsel heeft plaatsgevonden. Vervolgens hebben we een nuance in de *industrialisatie these* aangebracht, door te onderzoeken of de verschuiving van het afkomst- naar het prestatiebeginsel verschilt tussen diverse sociale klassen. Onze verwachting was dat de verschuiving van statusverwerving het meest zou gelden voor de middenklasse.

De resultaten laten zien dat er een verschuiving van het afkomst- naar het prestatiebeginsel heeft plaatsgevonden tijdens de modernisering. Ook geven de resultaten ondersteuning voor de nuance van de *industrialisatie these*: voor de lage klasse geldt het prestatiebeginsel minder dan voor de middenklasse tijdens de modernisering. Voor de hoge klassen geldt het afkomstbeginsel meer en het prestatiebeginsel minder dan voor de middenklasse tijdens de modernisering.

1. Inleiding

In de negentiende eeuw vonden er veel veranderingen plaats in Nederland. De modernisering bracht onder andere de ontwikkeling van het Nederlandse transport en massacommunicatie, de onderwijsexpansie en de industrialisering met zich mee. Gedreven door de stoommachine vond er in Nederland een industriële revolutie plaats. Waar er voor de modernisering nog sprake was van een meer zelfvoorzienende economie, veranderde dit tijdens de industrialisering in een geld- en markeconomie (Ultee, Arts & Flap, 2009).

Een ander verondersteld gevolg van de modernisering, wat veel in de literatuur terug te vinden is, is de verschuiving van *ascribed* naar *achieved* status. De term *ascription* betekent dat de sociale positie van het individu afhankelijk is van de positie van zijn of haar familie. De term *achievement* betekent dat de sociale positie van het individu afhankelijk is van zijn of haar eigen verworven prestaties (Van der Spek & Casteleijn, 2009). In deze scriptie gebruiken we de Nederlandse termen afkomst- en prestatiebeginsel. Er zijn verschillende theorieën die stellen dat, waar voor de modernisering de sociaaleconomische status van de familie nog een belangrijke voorspeller vormde voor het toekomstig succes, de eigen verworven sociaaleconomische status gedurende het moderniseringsproces een steeds belangrijker rol begon te spelen (Zijdeman & Maas, 2010). Zo gingen werkgevers hun werknemers op geschiktheid en doelmatigheid selecteren in plaats van op de familieafkomst (Grusky, 1983). Maar niet alleen werkgevers begonnen steeds meer te selecteren op basis van individuele kwaliteiten. De verschuiving van het afkomstbeginsel naar het prestatiebeginsel had volgens Zijdeman & Maas (2010) ook invloed op de keuzes die men maakte met betrekking tot het kiezen van een partner. Zij vonden in hun onderzoek een verschuiving van het afkomst- naar het prestatiebeginsel op de huwelijksmarkt: vrouwen selecteerden hun toekomstige partner steeds meer op basis van eigen prestatie in plaats van de status van zijn vader (Zijdeman & Maas, 2010).

In vele onderzoeken, met name uitgevoerd door stratificatie- en moderniseringssociologen, worden ontwikkelingen in partnerkeuze gebruikt als voorspeller voor veranderingen die er plaatsvinden in de sociale opbouw van een samenleving. Zo kan sociale mobiliteit worden afgelezen aan de mate waarin er huwelijken tussen sociale groepen plaatsvinden (Hooghiemstra, 2003). Weber stelde dat wanneer er sociaal gemengde huwelijken plaatsvinden, dit een teken is van sociale openheid van een samenleving en bovendien indiceert het sociale cohesie tussen verschillende klassen. Op het moment dat door de verandering van statusverwerving klassenverschillen verminderen, zou dit leiden tot een meer sociaal gemengde partnerkeuze en hiermee tot sociale openheid en cohesie in de samenleving. (Ultee, Arts & Flap, 2009 ; Zijdeman & Maas, 2010).

Aan de hand van partnerkeuze willen wij onderzoeken of er met de komst van de modernisering in Nederland een verschuiving van het afkomst- naar het prestatiebeginsel heeft plaatsgevonden en of deze verschuiving verschilde tussen diverse sociale klassen. Verschillende literatuur laat zien dat de modernisering ook consequenties had voor de verhoudingen tussen mensen in de samenleving. Waar de middenklasse de voordelen van nieuwe banen, massatransport en –communicatie ervoer, bleef de lagere klasse achter met hun lage inkomen en lage of ontbrekende opleiding. De hogere klasse daarentegen probeerden hun elite positie vast te houden (Lintsen et al., 1994). Deze klassenverschillen ten tijde van de modernisering hebben ons doen afvragen of een eventuele verschuiving van het afkomst- naar het prestatiebeginsel wel voor elke klasse in dezelfde mate plaatsvond. Daarom kiezen wij ervoor om het volgende te onderzoeken: In hoeverre heeft er met modernisering een verschuiving van het afkomst- naar het prestatiebeginsel plaatsgevonden en in hoeverre verschilde dit tussen diverse sociale klassen?

Om een beeld te vormen van op welke criteria derde partijen – in ons geval de schoonvader - de partnerkeuze voor hun kind baseerden, kijken we naar de relatie tussen de sociaaleconomische status van de vader van de bruidegom en die van de schoonvader en naar de relatie tussen de sociaaleconomische status van de bruidegom zelf en die van zijn schoonvader. Hierbij geeft de eerste relatie een selectie op basis van afkomst aan, en de tweede relatie een selectie op basis van prestatie.

In ons onderzoek maken we gebruik van de HISCN_NL en de GENLIAS datasets. De HISCN_NL dataset bevat informatie over moderniseringsindicatoren die verkregen is uit registers uit de negentiende eeuw, zoals registers van de “Dienst van het Stoomwezen” en de jaarlijkse verslagen van de Nederlandse “Dienst der posterijen en der postkantoren”. Deze gegevens bieden ons informatie over de ontwikkeling van de modernisering over de tijd. Dit hebben we nodig om te zien in hoeverre er met een toename van modernisering een verschuiving van het afkomst- naar het prestatiebeginsel plaats heeft gevonden. De GENLIAS dataset bevat informatie uit trouwaktes uit de negentiende eeuw over het jaar en de gemeente waarin de bruiloft plaats heeft gevonden, de geboorteplaats en het beroep en namen van bruidegom en bruid en hun ouders. Dit is voor ons van belang omdat deze gegevens ons inzicht geven in partnerselectie en statusverschillen gedurende de negentiende eeuw. Deze datasets hebben wij samengevoegd, zodat elke case uit de GENLIAS dataset bijbehorende informatie bevat over moderniseringsindicatoren. De uiteindelijke dataset bevat bijna 480.000 cases. Deze cases betreffen bruidegoms, hun vaders en schoonvaders. De moderniseringsindicatoren worden gemeten op het moment dat de toekomstige bruidegom ongeveer vijftien jaar is.

Eerder is er al onderzoek gedaan naar sociaal gemengde partnerkeuze in de negentiende eeuw in Nederland (Zijdeman & Maas). Nog niet eerder is er echter gekeken naar het effect van modernisering op het gebied van statusverwerving voor verschillende sociale klassen. Net zoals Zijdeman & Maas

(2010) gebruiken we de HISCI-NL en GENLIAS datasets. Echter, waar zij alleen Zeeland analyseren, analyseren wij Groningen, Gelderland, Overijssel, Limburg en Zeeland. Door onderscheid te maken in verschillende sociale klassen bij het kijken naar het statusverwervingsproces en door meer provincies te gebruiken dan in bestaand onderzoek hopen we iets toe te voegen aan de bestaande wetenschap.

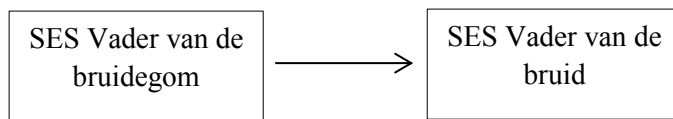
2. Theorie

2.1 Partnerkeuze

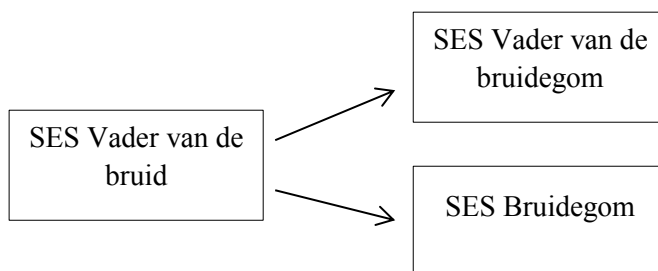
Partnerkeuze is een complex proces dat, meer dan we ons bewust zijn, gestuurd wordt door allerlei omgevingsfactoren (Hooghiemstra, 2003). Kalmijn (1998) stelt dat er drie elementen zijn die de keuze voor een partner bepalen. Ten eerste hebben mensen individuele voorkeuren voor een bepaalde sociaaleconomische status en culturele bronnen bij het kiezen van een partner. Ten tweede de structuur van de huwelijksmarkt is van grote invloed op de partnerkeuze: hoe vaker je iemand tegenkomt met bepaalde kenmerken, des te groter de kans dat je partnerkeuze op deze kenmerken gebaseerd is. Het laatste element dat Kalmijn aankaart is de invloed van derde partijen op de partnerkeuze. Derde partijen, zoals familie, vormen hulpbronnen en hebben er daarom baat bij dat het huwelijk niet afdoet aan deze bronnen (Kalmijn, 1998). In dit onderzoek zullen wij ons richten op het derde element, omdat in de negentiende eeuw de familie een belangrijke rol speelde bij de partnersselectie. We bekijken hoe modernisering de rol van de familie bij de partnerkeuze beïnvloedde.

In de negentiende eeuw vormde sociaaleconomische status een belangrijk criterium wanneer een familie een geschikte partner voor zijn of haar kind zocht: een zoon of dochter trouwde bij voorkeur met iemand met dezelfde of een hogere sociaaleconomische status. In deze eeuw was dit selectieproces voor partners echter niet symmetrisch: voor vrouwen was het minder waarschijnlijk om een beroep met een hoge status te krijgen en de kans was groot dat hun beroeps carrière eindigde op het moment dat zij trouwden (Zijdeman & Maas, 2010). Hierdoor was de sociaaleconomische status van de bruid voor de familie van de bruidegom geen goede voorspeller van toekomstig economisch succes van het echtpaar samen, maar de sociaaleconomische status van haar vader wel (Zijdeman & Maas, 2010). Mannen daarentegen bezaten wel een sociaaleconomische status.

De sociaaleconomische status als selectiecriterium speelde voor zowel de vader van de bruidegom als voor de vader van de bruid een rol. Echter, de vader van de bruidegom had slechts de status van de vader van de bruid om op te selecteren (figuur 1) en de vader van de bruid kon zowel selecteren op status van de bruidegom als de status van diens vader (figuur 2). Hij had, in tegenstelling tot de vader van de bruidegom, de mogelijkheid om af te wegen welke van de twee selectiecriteria de beste voorspeller was voor toekomstig economisch succes van het echtpaar samen.

Figuur 1: Partnerselectie van de vader van de bruidegom

Figuur 2: Partnerselectie van de schoonvader van de bruidegom

Figuur 1 geeft het mogelijke selectieproces weer voor de vader van de bruidegom: hij kan, door de vaak ontbrekende sociaaleconomische status van de toekomstige bruid, alleen selecteren op basis van de sociaaleconomische status van de vader van de bruid.

Figuur 2 geeft het mogelijke selectieproces weer voor de vader van de bruid (de schoonvader van de bruidegom): hij kan de toekomstige bruidegom selecteren op basis van de sociaaleconomische status van diens vader of op basis van de sociaaleconomische status van de bruidegom zelf.

Op het moment dat de schoonvader de toekomstige bruidegom selecteert op basis van de sociaaleconomische status van de vader van de bruidegom, geeft dit een selectie op basis van het afkomstbeginsel aan (Zijdeman & Maas, 2010). Op het moment dat de schoonvader de toekomstige bruidegom selecteert op basis van de sociaaleconomische status van de bruidegom zelf, geeft dit een selectie op basis van het prestatiebeginsel aan (Zijdeman & Maas, 2010).

Er bestaan verschillende opvattingen over hoe de criteria voor partnerselectie veranderde met de modernisering. Twee theorieën hierover zijn de *industrialisatie these* en de *status maintenance theorie*.

2.2 De industrialisatie these & de status maintenance theorie

De *industrialisatie these* stelt dat waar vóór de industrialisering de familiestatus bepalend was voor de individuele sociaaleconomische status, dit na de industrialisatie niet meer zo was. Er vond een verschuiving plaats van het afkomstbeginsel naar het prestatiebeginsel. Eigen behaald economisch succes werd minder afhankelijk van de geboortefamiliestatus en de familiestatus van het individu. Er ontstonden meer universalistische waarden en werkgevers begonnen hun werknemers op geschiktheid en doelmatigheid te selecteren in plaats van familiebanden en sociaal netwerk (Grusky, 1983; Kerstholt & Luijkx, 1982; Ekamper, Van Poppel & Mandemakers, 2011; Zijdeman & Maas, 2010; Van Leeuwen & Maas, 2002). Deze theorie van *status-attainment* wordt geïllustreerd in het model van Blau en Duncan (1967). Dit model stelt dat in het Amerika van 1962 eigen prestaties, zoals opleiding en de beroepsstatus van de eerste baan van de respondent, een grotere invloed kregen op de uiteindelijke sociaaleconomische status dan de beroepsstatus en de opleiding van de vader (Kerstholt & Luijkx, 1982; Flap & De Graaf, 1985). Volgens de *industrialisatie these* heeft de afnemende invloed van familiebanden en geboortefamiliestatus ervoor gezorgd dat de sociaaleconomische status van de zoon minder afhankelijk werd van de status van zijn vader (Zijdeman, 2009). Dit had voor de partnersselectie tot gevolg dat niet alleen de sociaaleconomische status van de vader van de bruidegom een goede voorspeller was van het toekomstig succes van het echtpaar samen, maar dat ook de eigen sociaaleconomische status van de bruidegom zelf in belang toenam (Zijdeman & Maas, 2010; Grusky, 1983; Kerstholt & Luijkx, 1982).

Een theorie die dit tegensprekt is de *status maintenance theorie*. Deze theorie stelt dat de status van vaders nog steeds een belangrijke rol speelde bij het voorspellen van de toekomstige status van de zonen, ondanks de veranderingen op de arbeidsmarkt die de industrialisatie met zich meebracht (Collins, 1971). De theorie betoogt dat vaders hun status op hun zoon over konden dragen door te investeren in beter onderwijs. Zelfs op het moment dat de directe invloed van de vader afneemt, kan hij zijn status nog overdragen via de opleiding die hij zijn zoon kan bieden. Hoe hoger de status, des te meer economische bronnen om de zoon een goede opleiding te geven en des te meer cultureel kapitaal om zich te onderscheiden van lagere strata (Zijdeman, 2009). Waar de *industrialisatie these* beweert dat de invloed van de status van de vader op de status van de zoon afnam, zegt de *status maintenance theorie* dat deze invloed onder andere werd voortgezet via investering in onderwijs. Dit had voor de partnersselectie tot gevolg dat de sociaaleconomische status van de vader van de bruidegom nog steeds de beste voorspeller van het toekomstig succes was en dus het beste selectiecriteria voor een schoonvader bij het kiezen van een bruidegom voor zijn dochter.

Eerder onderzoek van Zijdeman & Maas (2010) vindt ondersteuning voor de verschuiving van het afkomst- naar het prestatiebeginsel. Vrouwen selecteerden hun toekomstige partner steeds meer op

basis van eigen prestaties in plaats van op de status van zijn vader. Op basis van deze uitkomsten verwachten wij in ons onderzoek ook meer ondersteuning te vinden voor de *industrialisatie these*. Onze hypothese is dat er met modernisering een verschuiving heeft plaatsgevonden van het afkomst-naar het prestatiebeginsel. We verwachten dit terug te zien in de selectiecriteria van de schoonvader bij het selecteren van een partner voor zijn dochter: hoe hoger de mate van modernisering, des te zwakker de relatie tussen de sociaaleconomische status van de vader van de bruidegom en die van de schoonvader van de bruidegom en des te sterker de relatie tussen de sociaaleconomische status van de bruidegom en die van zijn schoonvader.

Er is echter wel enige nuance aan te brengen in deze hypothese. Op basis van sommige literatuur valt te verwachten dat niet iedereen de mogelijkheid had om in deze periode een eigen bereikte beroepsstatus te verwerven, zoals de *industrialisatie these* stelt.

2.3 Industrialisatie en ongelijkheid

Verschillende theorieën laten zien dat meer economische ontwikkeling ook leidt tot meer ongelijkheid in een samenleving. Wat mogelijk gevolgen heeft voor de mate waarin er voor elke klasse een verschuiving van het afkomst-naar het prestatiebeginsel plaatsvond. Zo stelde Engels in *Die lagen der arbeidende Klasse in England* en Marx in *Das Kapital* dat een meer kapitalistische productiewijze steeds grotere verschillen in leefomstandigheden tussen kapitaalbezitters en arbeiders tot gevolg had (Ultee, Arts & Flap, 2009).

Een bekende socioloog die zich bezighield met ongelijkheid als gevolg van de overgang van akkerbouw naar industrialisatie was Gerhard Lenski. Lenski's theorie heeft betrekking op ontwikkelingen in stratificatie binnen industriële samenlevingen. Omdat volgens de theorie van Lenski veranderingen in technieken waarover samenlevingen beschikken de grootste drijfveer vormen voor veranderingen in de samenleving, wordt zijn theorie ook wel aangeduid als het *technologische evolutionisme* (Ultee, Arts & Flap, 2009). Het technologisch peil van een samenleving bepaalt de ongelijkheden in een samenleving. Lenski stelde dat naarmate voedselvoorzieningstechnieken in een samenleving verder zijn ontwikkeld, de verdeling van consumptiegoederen schever zal zijn. De industrialisatie bracht met zich mee dat men minder zelf in de eerste levensbehoeften kon voorzien door consumptiegoederen te vergaren via de jacht of visserij. Er ontstond een geld- of markteconomie die tot gevolg had dat men het arbeidsvermogen inruilde tegen geld, waar vervolgens consumptiegoederen voor werden gekocht. In dit soort samenlevingen is een veel kleiner deel van de bevolking betrokken bij de productie van voedsel dan in pre-industriële samenlevingen, wat de verhoudingen tussen mensen ongelijker maakt (Ultee, Arts & Flap, 2009). Deze ongelijkheid uitte zich ten tijde van de industrialisering onder andere in het feit dat de lagere klassen achter bleven bij

de midden klassen en elite, bij gebrek aan geld en opleiding (Lintsen et al., 1994). Ook al was, zoals de *industrialisatie these* beweert, de waarde van familiestatus gedaald door de verschuiving van het afkomstbeginsel naar het prestatiebeginsel, door de ongelijke verdeling van status kon de hogere klasse zich blijven onderscheiden van de lagere klassen (Lintsen et al., 1994).

In de volgende paragraaf wordt toegelicht hoe de ongelijke verhoudingen op het gebied van status tot gevolg had dat niet elke klasse de kans had om een eigen sociaaleconomische status op te bouwen.

2.4 Klassen en statusverwerving

In de negentiende eeuw nam door ontwikkeling van massatransport het verkeer over weg en spoor toe. De aanleg van spoorwegen werd, naast het waterbeheer, een taak van de waterstaat. Ook was de waterstaat tussen 1820 en 1880 rijksbouwmeester. Om al deze taken te vervullen werd de waterstaat uitgebreid en waren er technische ambtenaren nodig (Rijkswaterstaat; Lintsen et al., 1994). In de zeventiende en achttiende eeuw, voor de industrialisering, was de opleiding tot staatstechnicus nog een beroepsopleiding. Er was wel enig begrip van wiskunde nodig om de opleiding te voltooien, maar dit was slechts zoveel wiskunde als in de praktijk nodig was. Vanaf het begin van de negentiende eeuw veranderde dit echter: hogere wiskunde, differentiaal- en integraalrekening werden steeds belangrijker. Deze mathematisering van het technisch onderwijs had tot gevolg dat aspirant technici werden geselecteerd op hun wiskundige vaardigheden (Lintsen et al., 1994). Het lastige, wiskundige toelatingsexamen vormde een barrière voor de lagere klassen, die de vooropleiding die nodig was voor het behalen van het examen niet konden betalen. Niet alleen bij de studie aan de militaire school, maar ook bij andere onderwijsinstellingen als de Koninklijke Akademie en de Artillerie- en Genieschool werden de toelatingseisen opgeschroefd, wat het voor lagere klassen vrijwel onmogelijk maakte om toe te kunnen treden.

Niet alleen voor, maar ook ten tijde van de industrialisering kan het lastig zijn geweest voor de lagere klassen om een eigen status op te kunnen bouwen: een timmermanszoon werd vaak een timmerman (Lintsen et al., 1994). Hierdoor bleef de sociaaleconomische status van de vader wellicht een rol spelen voor de schoonvader in het partnerselectieproces.

In de jaren '80 van de negentiende eeuw begon er een opmars van een nieuw type technicus: de middelbare technicus. In vergelijking met de lagere technische opleidingen aan de ambachtsschool kregen deze middelbare technici een grondiger theoretische scholing. Met de komst van dit nieuwe schooltype, de Middelbare Techniek School, was er een nieuwe hiërarchie ontstaan in de technische beroepssector. Onderaan deze hiërarchie bevond zich de ambachtsschool voor o.a. timmerlieden en smeden van de werkende stand. Hierna kwamen de middelbare technische scholen met o.a. de Marinemachinistenscholen en de Kweekschool voor Machinisten, voor de burgerij. Bovenaan de

hiërarchie stond de Polytechnische school, die ondanks het hogere aanzien ook bij het middelbaar onderwijs gerekend werd. Het hogere onderwijs bleef voor de elite. (Lintsen et al., 1994). Door de opkomst van nieuwe vormen van onderwijs en nieuwe beroepen kreeg de middenklasse meer kansen om hun status te verhogen en carrière te maken bij de waterstaat. Het deed er bij deze klasse ten tijde van de industrialisering dus minder toe wat het beroep en de sociaaleconomische status van de vader was (Van Leeuwen & Maas, 2002). Voor de middenklassen valt dus te verwachten dat de eigen bereikte sociaaleconomische status een betere voorspeller werd voor toekomstig succes en dat speelde bij de partnerselectie ook een rol.

In praktijk kwamen de meeste studenten van de militaire ingenieursscholen uit de kringen van overheidsambtenaren en officieren. Dit waren hoge, maar niet de hoogste klassen (Lintsen et al., 1994). Door de vooraanstaande rol die de ingenieur had in geavanceerde bouwprojecten met betrekking tot spoornetwerk, bruggen en telegraafnetwerken en de opgeschroefde moeilijkheidsgraad van de opleiding steeg zijn beroep in aanzien. Aan de ene kant kan verwacht worden dat de groeiende status van ingenieurs tot gevolg had dat steeds meer families uit de elite hun kinderen naar de ingenieursopleidingen zouden sturen. Veel elite beroepen waren verdwenen of kregen een andere invulling en hiermee zou de hoogste klasse een nieuw domein hebben om beslag op te leggen (Van Lente, Mandemakers & Rottier, 1981; Zijdeman & Maas, 2010). Aan de andere kant was het dagelijks werk van de ingenieur niet bepaald verheven. Hoewel hij de leider was van vele technische projecten, bevond hij zich de hele dag onder de polderjongens, die tot de allerlaagste klassen behoorden. Met zijn modderlaarzen en vieze kleding was de plaats van de ingenieur tussen hoofd- en handwerk niet erg duidelijk, wat zijn status niet ten goede kwam en minder aantrekkelijk was voor de elite (Van Lente, Mandemakers & Rottier, 1981).

Ook de opkomst van het massatransport weerspiegelt de verschillende kansen die sociale klassen hadden om status te verkrijgen of te behouden. Waar met de komst van de trein de midden- en hogere klassen genoeg tijd en geld hadden om hier gebruik van te maken, waren de lagere klassen vaak gebonden aan hun werkplek en was een reis met de trein hoge uitzondering (Ekamper, Van Poppel & Mandemakers, 2011). De elite had de wens om hun hoge sociaaleconomische status te behouden. Zij konden naar andere gebieden reizen om partners te zoeken met dezelfde status, als deze er niet waren binnen hun eigen gemeente. Door hun uitgebreidere middelen tot massacommunicatie konden zij deze contacten over lange afstand onderhouden en hoefden zij niet beneden hun stand te trouwen (Ekamper, Van Poppel & Mandemakers, 2011; Haandrikman et al., 2008; Kalmijn, 1994, 1998; Dribe & Lundh, 2009). Niet alleen voor, maar ook na de intrede van de modernisering bleef de afkomst van de hogere klassen een belangrijke indicator voor toekomstig succes. Een bruidegom van hoge afkomst moest trouwen met een bruid van hoge afkomst en vice versa, om zo de elite status binnen de familie

te behouden. Hoewel de eigen sociaaleconomische status van de bruidegom niet onbelangrijk geweest zal zijn, bleef de sociaaleconomische status van de vader een belangrijke indicator voor toekomstig succes.

Op basis van deze beweringen verwachten wij dat de *industrialisatie these* het meest geldt voor de middenklasse en in mindere mate voor de hogere en lagere klassen. Onze uiteindelijke hypothese is daarom dat de verschuiving van het afkomst- naar het prestatiebeginsel in grotere mate in de middenklasse heeft plaatsgevonden, dan in de hogere en lagere klassen. We verwachten dit terug te zien in de selectiecriteria van de schoonvader bij het selecteren van een partner voor zijn dochter. Voor de lage en hoge klassen verwachten we een sterkere relatie tussen de sociaaleconomische status van de vader en die van de schoonvader dan bij de middenklasse. Ook verwachten we voor de lage en hoge klassen een zwakkere relatie tussen de sociaaleconomische status van de bruidegom en die van de schoonvader dan bij de middenklasse.

3. Methoden

3.1 Data

De voornaamste bron van data die we gebruiken is de GENLIAS dataset (Oosten & Mandemakers, 2007). Dit is een digitale database die informatie bevat van trouwaktes uit de periode van 1812 tot 1922. De trouwaktes verstrekken onder andere informatie over het jaar, de gemeente waarin de bruiloft plaats heeft gevonden, de geboorteplaats en het beroep en namen van bruidegom en bruid en hun ouders. De versie van GENLIAS die wij gebruikten linkt de trouwaktes van kinderen aan die van hun ouders. De links tussen kinderen en ouders zijn gemaakt op basis van informatie zoals de voor- en achternaam van de ouders, met een computerlogaritme dat kleine spellingsvariaties toestaat (Oosten, 2008).

Daarnaast maken we gebruik van de data uit de HISCI-NL dataset. Deze dataset biedt informatie over moderniseringsindicatoren zoals massatransportatie en –communicatie, industrialisering, onderwijsexpansie en geografische mobiliteit per jaar per gemeente. Deze dataset hebben we gelinkt met de GENLIAS dataset, zodat van elke gemeente waar de ouders van de individuen getrouwd zijn de waarden van de moderniseringsindicatoren bekend zijn. Op deze manier kunnen we analyseren hoe de relaties tussen de sociaaleconomische status van de bruidegom, zijn vader en zijn schoonvader afhangen van de mate van modernisering.

3.2 Selecties

We willen de relaties tussen bruidegom, zijn vader en zijn schoonvader bekijken. Daarom analyseren we alleen hen en hebben we de vrouwen uit de dataset gehaald. Ten tweede analyseren we alleen bruidegoms die voor de eerste keer trouwen. De invloed van derde partijen zoals schoonfamilie kan anders geweest zijn voor bruidegoms die voor de tweede keer trouwden. Tenslotte zijn families waarvan de eerst getrouwde zoon voor 1842 getrouwd is en de families waarbij de ouders niet tussen 1812 en 1882 getrouwd zijn uit de dataset gehaald. Dit is omdat we slechts complete families willen observeren, en deze selectie zorgt ervoor dat alle ouders en alle getrouwde zoons de kans hebben om in de dataset voor te komen. Van zoons die voor 1842 getrouwd zijn zou het namelijk goed mogelijk kunnen zijn dat hun ouders voor 1812 getrouwd zijn en dus buiten de dataset vallen. Ditzelfde geldt andersom voor ouders die na 1882 getrouwd zijn: de kans bestaat anders dat hun kinderen na 1922 getrouwd zijn en dus niet meer in de dataset zitten. Met het nemen van deze marges volgen we Knigge et al. (2014) die dezelfde dataset gebruikt hebben.

3.3 Missende waarden & Selectie bias

Het werken met historische data heeft een nadeel: er zijn veel missende waarden in de dataset. Met name de sociaaleconomische status van de vader en de schoonvader, gebaseerd op het beroep dat genoteerd staat op de trouwakte van hun kinderen, mist vaak. Dit zou een probleem kunnen vormen omdat dit onze afhankelijke en een van onze onafhankelijke variabelen is. We hebben geprobeerd dit te reduceren door de gemiddelde status van het beroep van de vader en schoonvader genoteerd op de trouwaktes van al hun zoons te nemen. Uiteindelijk houden we van de 479864 cases in totaal voor onze analyses 252982 cases over die waarden hebben op alle relevante variabelen.

Een gevolg van het analyseren van trouwaktes is dat we geen mensen in onze dataset hebben die nooit getrouwd zijn. Hierdoor missen we een deel van de bevolking, maar dit is geen ernstig probleem omdat minstens 86% procent van de mannen geboren tussen 1800 en 1905 getrouwd was (Ekamper et al., 2003). Een andere mogelijke vertekening in onze onderzoekspopulatie is dat volgens Engelen en Kok (2003) zoons uit de hogere sociale klassen minder vaak trouwden dan uit de lagere sociale klassen. Dit kan voor een ondervetegenwoordiging van de hogere sociale klassen in onze populatie leiden. Onderzoek van Schulz (2013) wijst echter uit dat er geen significant verschil in status is tussen getrouwde en ongetrouwde mannen. Ten slotte gebruiken we niet alle provincies in Nederland, wat tot een vertekening van onze onderzoekspopulatie kan leiden. Dit vooral met betrekking tot het meten van migratie van en naar ontbrekende provincies: we missen mensen die van en naar provincies zijn gemigreerd die wij niet in de dataset hebben.

3.4 Metingen

Status van de schoonvader: de beroepsstatus van de schoonvader van de bruidegom is gebaseerd op het beroep dat genoteerd is op de trouwakte van zijn kinderen. Hierbij nemen we de gemiddelde status van de trouwaktes van alle kinderen, zodat we minder missende waarden hebben op deze variabele.

Om het beroep dat genoteerd is op de trouwakte om te zetten in een meetbare code voor beroepsstatus, gebruiken we HISCO [Historical International Standard Classification of Occupations], een classificering die ontwikkeld is door Van Leeuwen, Maas en Miles (2002). Dit is de historische versie van ISCO68, een internationale standaardclassificatie van beroepen, gemaakt door de *International Labour Organization* [ILO] (ILO, 2004). Om deze beroeps categorieën in statusscores te vertalen gebruiken we HISCAM, een stratificatieschaal die beroepen waardeert met een bepaalde score. HISCAM gebruikt dezelfde techniek als CAMSIS, een stratificatieschaal voor hedendaagse maatschappijen die aan de hand van sociale interactie tussen mensen uit verschillende sociale strata representatief is voor de algemene sociale stratificatie structuur (Stewart, Prandy & Blackburn, 1980; Zijdeman, 2010). Deze score loopt in principe van 1 tot 99, maar we observeren 10.6 tot en met 99.

Status van de bruidegom: de beroepsstatus van de bruidegom is berekend zoals de HISCAM-score van de schoonvader, gebaseerd op het beroep dat genoteerd staat op zijn trouwakte.

Status van de vader: de beroepsstatus van de vader van de bruidegom is berekend zoals de HISCAM-score van de schoonvader en de bruidegom, gebaseerd op het beroep dat genoteerd is op de trouwakte van zijn zoon(s). We nemen hierbij de gemiddelde status van de trouwaktes van alle zoons, omdat we op deze manier minder missende waarden in de data hebben.

Industrialisering: de mate van industrialisering wordt gemeten met het aantal stoommachines per 1000 inwoners dat in een gemeente is aangeschaft per jaar per gemeente. Deze informatie komt uit de registers van de “Dienst van het Stoomwezen”. Lintsen & Nieuwkoop (1989-1991) hebben een beschrijving van deze registers verstrekt, waarin informatie staat over stoommachines tot en met 1890. Er is niet genoeg gedetailleerde informatie beschikbaar over het vermogen van de stoommachines. Om deze reden kiezen we er net als Zijdeman & Maas (2009, 2010) voor om het aantal stoommachines als indicator voor industrialisering te gebruiken.

Onderwijs expansie: de mate van onderwijsexpansie wordt gemeten met het aantal leerlingen per 1000 inwoners dat ingeschreven is in middelbaar onderwijs in een gemeente per jaar per gemeente. Deze informatie komt uit de jaarlijkse versies van “Verslagen voor het hoger, middelbaar en lager onderwijs” over onderwijs in Nederland in de periode 1858 tot 1929 (Scholen 1862-1917).

Massacommunicatie: de mate waarin massacommunicatie gebruikt wordt, wordt gemeten aan de hand van een dichotome variabele die aangeeft of er wel (1) of geen (0) postkantoor was in een gemeente per jaar per gemeente. Communicatie tussen personen, zoals brieven en telegrammen, en massamedia, zoals kranten en tijdschriften, werden allemaal verspreid via postkantoren (Zijdeman, 2010; Knigge et al. 2014). Deze variabele is gebaseerd op het eerste jaar dat een gemeente verschijnt in de jaarlijkse verslagen van de Nederlandse “Dienst der posterijen en der postkantoren”. Het jaar waarin een gemeente ofwel een postkantoor of een zogenaamd onderkantoor had, is het jaar waarin de variabele aangeeft dat er toegang is tot massacommunicatie (Posterijen 1880-1916).

Geografische mobiliteit: de mate van geografische mobiliteit wordt gemeten aan de hand van het aantal mensen dat migreert naar en van een gemeente per 1000 inwoners per jaar per gemeente. Deze informatie is gebaseerd op een combinatie van de *Historical Ecological Database* [HED] en de *Historical Database of Dutch Municipalities* [HDNG] (Beekink et al. 2013).

Massa transportatie: de mate waarin massatransportatie gebruikt wordt, wordt gemeten aan de hand van een dichotome variabele die aangeeft of er wel (1) of geen (0) treinstation was in een gemeente per jaar per gemeente. Met de komst van een treinstation groeide de mogelijkheden om mensen en

goederen snel over grote afstand te verplaatsen. Deze informatie is verkregen via de website <http://www.stationsweb.nl/>. Op deze site staat informatie over de openings- en sluitingsjaren van alle treinstations in Nederland.

Verstedelijking: de mate van verstedelijking wordt gemeten aan de hand van het aantal inwoners in een gemeente, in duizenden. Het aantal inwoners is gebaseerd op een combinatie van de HED en de HDNG.

Controlevariabelen: We controleren op een aantal factoren die verstorend zouden kunnen werken voor de uitkomsten. Hierbij volgen we Knigge et al. (2014). Leeftijd op het moment van trouwen is een controlevariabele. Het zou zo kunnen zijn dat de eisen van de schoonfamilie anders zijn als hun kind een andere leeftijd heeft. Ook is het zo dat de leeftijd van trouwen bepaalt hoe ver iemand in zijn carrière is: normaal gesproken hebben mensen die op hogere leeftijd trouwen een hogere status omdat ze dan verder in hun carrière zijn. Tevens wordt er voor het aantal zoons gecontroleerd, omdat ouders met maar één zoon wellicht anders selecteren op bepaalde kenmerken voor de partner van hun kind. Ten slotte controleren we voor geboortevolgorde: de hoeveelste zoon in het gezin was de bruidegom? Ook dit kan het selectieproces van de schoonouders beïnvloeden.

Tijd: het moment waarop we de moderniseringsindicatoren meten is het jaar waarin de ouders van de bruidegom zijn getrouwd plus vijftien jaar. Aangenomen dat de ouders een kind kregen in hetzelfde jaar waarin zij getrouwd zijn, is dit jaartal plus vijftien jaar het jaar waarin hun eerste kind gesocialiseerd is (Knigge et al. 2014). We nemen aan dat vanaf vijftienjarige leeftijd een sociaaleconomische status opgebouwd kan worden. Vanaf de leeftijd van vijftien jaar kunnen we dus gaan meten of de statusoekening plaatsvindt op basis van het afkomst- of het prestatiebeginsel. Voor onze analyse is dit belangrijk, omdat vanaf deze leeftijd de selectie op eigen status van de bruidegom dus relevant kan zijn in het partnerkeuzeproces van de schoonfamilie. De variabele tijd correleert significant met modernisering $r(359025) = .38$ $p < .001$. Dit wil zeggen dat naarmate de tijd vordert, de mate van modernisering toeneemt.

Alle moderniseringsindicatoren zijn in onze dataset berekend als de gemiddelde score van de indicator per jaar per gemeente, op het tijdstip van socialisatie van de personen. We kijken hierbij naar de gemeente waar de ouders van de persoon getrouwd zijn. Dit betekent dat de score van de moderniseringsindicatoren voor een persoon weergegeven worden als deze vijftien jaar is, in de trouwgemeente van zijn ouders.

Tabel 1. Beschrijvende analyse variabelen, controlevariabelen en moderniseringsindicatoren.

Variabelen	Gemiddelde	SD	Min.	Max.
Sociaaleconomische status bruidegom	46.33	12.86	11	99
Sociaaleconomische status vader	46.80	10.39	10.60	99
Sociaaleconomische status schoonvader	46.58	9.88	11	99
Moderniseringsschaal	1.00	.68	0	6.90
<i>Controlevariabelen</i>				
Trouwleeftijd	28.15	5.65	16	79
Geboortevolgorde	1.71	.99	1	11
Aantal zoons in het gezin	2.41	1.31	1	11
<i>Moderniseringsindicatoren</i>				
Verstedelijking: aantal inwoners in duizenden	7.15	9.66	.10	63.86
Industrialisering: aantal stoommachines per 1000 inwoners	.93	2.03	0	24.53
Geografische mobiliteit: in-migratie per 1000 inwoners	49.98	30.48	0	566.06
Geografische mobiliteit: uit-migratie per 1000 inwoners	53.13	34.92	0	1013.36
Onderwijsexpansie: leerlingen in middelbaar onderwijs per 1000 inwoners	2.37	5.77	0	62.93
Massacommunicatie: postkantoor (ja/nee)	.29	.45	0	1
Massatransportatie: treinstation (ja/nee)	.28	.45	0	1

Notes: GENLIAS & HISCI-NL03 data

Om onze hypothesen te toetsen hebben we eerst een schaal gemaakt voor alle moderniseringsindicatoren. Deze schaal bevatte de volgende variabelen: het aantal stoommachines per 1000 inwoners, het aantal middelbare school leerlingen per 1000 inwoners, of er wel of geen postkantoor is, het aantal mensen dat migreert naar en van een gemeente per 1000 inwoners, of er wel of geen treinstation is, het aantal inwoners in een gemeente per in duizenden en de grootte van de gemeente in vierkante kilometer. Deze items zijn zo gecodeerd dat een hogere score een grotere mate van modernisering betekent. Deze items hebben we gestandaardiseerd. Twee van de moderniseringsindicatoren zijn dichotome variabelen: massacommunicatie en massa transport. Deze variabelen hebben wij, naar voorbeeld van Knigge et al. (2014) in de factoranalyse meegenomen. Waar Knigge et al. (2014) het voordeel hadden het programma Mplus te gebruiken, die goed met categorische variabelen in een factor analyse omgaat, zijn wij in het nadeel omdat we SPSS gebruiken, die minder goed met dichotome variabelen in een factor analyse omgaat.

We hebben een factor analyse uitgevoerd om te controleren of de items daadwerkelijk de mate van modernisering meten. Hiervoor hebben we een factor analyse met *principal axis factoring*[PAF] uitgevoerd. We hebben PAF gebruikt omdat we het minste aantal factoren wilden die verantwoordelijk zijn voor de gemeenschappelijke variantie van de items. We hebben een factor analyse uitgevoerd voor één factor om te kijken of de moderniseringsitems op één factor laden (modernisering). De factor matrix laat zien dat alle items goed laden op één factor. Zie tabel 2.

Tabel 2. *Factor matrix items modernisering*

Item	Factor
Industrialisering	.432
Geografische mobiliteit: in-migratie	.322
Geografische mobiliteit: uit-migratie	.221
Onderwijsexpansie	.710
Urbanisatie	.730
Massacommunicatie	.758
Massatransportatie	.602

Na de factor analyse hebben we een betrouwbaarheidsanalyse gedaan: Cronbach's Alpha. Cronbach's Alpha was .741, wat aangeeft dat onze schaal redelijk betrouwbaar is. Als we het item uit-migratie zouden verwijderen, zou Cronbach's Alpha .747 worden. Echter, omdat deze verbetering zo klein is hebben we besloten om uit-migratie te behouden als item voor onze moderniseringsschaal. Hierna hebben we de schaal gemaakt, door het gemiddelde van de waarden van (minstens 5 van de 7) items

te nemen. Dit betekent dat een hogere score op de schaal een hogere mate van modernisering aangeeft. We hebben de moderniseringsschaal gecentreerd op nul, zodat de schaal nu loopt van 0 tot en met 6.9.

Om hoge, midden en lage klassen te onderscheiden hebben we dummievariabelen gemaakt. De dummievariabelen zijn gebaseerd op de HISCO-codering, vertaald naar de HISCLASS-score. HISCLASS [Historical International Social Class Scheme] is een schaal met twaalf verschillende sociale klassen (Van Leeuwen & Maas, 2011). Zie tabel 3. Voor de lage klasse hebben we HISCLASS-klassen 9 tot en met 12 genomen. Dit hebben we gebaseerd op het feit dat het beroepen zijn met handwerk van een laag bekwaamheidsniveau. Voor de middenklasse hebben we HISCLASS-klassen 3 tot en met 8 genomen. Dit hebben we gebaseerd op het feit dat het beroepen zijn met een gemiddeld bekwaamheidsniveau of beroepen waar geen handwerk aan te pas komt. Voor de hoge klassen hebben we HISCLASS-klassen 1 en 2 genomen. Dit hebben we gebaseerd op het hoge bekwaamheidsniveau van deze beroepen. Om de HISCLASS-klassen te kunnen vergelijken met de door ons als statusscore gebruikte HISCAM-score hebben we gekeken wat het bereik van elke HISCLASS-klasse is met betrekking tot HISCAM-score. Bij de lage klassen loopt de HISCAM-score van 10.60 tot en met 87.35 met een gemiddelde score van 44.63. Bij de middenklasse loopt de HISCAM-score van 23.97 tot en met 99 met een gemiddelde score van 51.67. Bij de hoge klassen loopt de HISCAM-score van 32.10 tot en met 99, met een gemiddelde score van 78.85.

Naast deze methode, hebben we nog andere methoden gebruikt voor het maken van dummievariabelen voor sociale klassen¹. Het regressiemodel waarin we de eerste methode gebruiken voor de dummievariabelen wordt ons hoofdmodel (model 4). Dit omdat de HISCLASS-schaal een erkende historische schaal is voor de indeling van klassen en wij voor deze verdeling van klassen voor de dummievariabelen de meeste theoretische onderbouwing hebben. Uit de andere modellen kwamen vrijwel de zelfde uitkomsten als uit ons hoofdmodel. De uitkomsten zijn te vinden in tabel 6 in de appendix.

---

¹ In de tweede methode (model 5) delen we de HISCAM-scores op door het aantal mogelijke statussen (11 tot en met 99) door drieën te delen. Hierbij staan score 11 tot en met 41 voor een lage sociale klasse, 42 tot en met 72 voor de middenklasse en 73 tot en met 99 voor de hogere sociale klassen.

Bij de derde methode (model 6) hebben we slechts de waarnemingen binnen de HISCAM-scores in drie ongeveer gelijke groepen. Hierbij staan score 11 tot en met 42 voor een lage sociale klasse, 43 tot en met 51 voor de middenklasse en 52 tot en met 99 voor een hoge sociale klasse.

Tabel 3. De HISCLASS klassen en karakteristieken

Klassenummer	Klasselabel	Handwerk / geen handwerk	Bekwaamheidsniveau
1	Hogere managers	Geen handwerk	Hoog
2	Hogere professionals	Geen handwerk	Hoog
3	Lagere managers	Geen handwerk	Gemiddeld
4	Lagere professionals, klerken en verkoop personeel	Geen handwerk	Gemiddeld
5	Lagere klerken en verkoop personeel	Geen handwerk	Laag
6	Voorman	Handwerk	Gemiddeld
7	Arbeiders met een gemiddeld niveau	Handwerk	Gemiddeld
8	Boeren en vissers	Handwerk	Gemiddeld
9	Arbeiders met een lager niveau	Handwerk	Laag
10	Landarbeiders met een lager niveau	Handwerk	Laag
11	Ongeschoolde arbeiders	Handwerk	Ongeschoold
12	Ongeschoolde landarbeiders	Handwerk	Ongeschoold

Bron: Van Leeuwen & Maas, 2011.

3.5 Methode

Waar Blau en Duncan (1967) kijken naar de relaties tussen opleiding en beroepsstatus van het individu en zijn vader, kijken wij naar de relaties tussen de sociaaleconomische status van de bruidegom, zijn vader en zijn schoonvader. De relatie tussen de sociaaleconomische status van de vader en de schoonvader geeft een selectie op basis van het afkomstbeginsel aan (Zijdeman & Maas, 2010). De relatie tussen de sociaaleconomische status van de bruidegom en zijn schoonvader geeft een selectie op basis van het prestatiebeginsel van de bruidegom aan (Zijdeman & Maas, 2010). Op het moment dat deze relatie in sterkte toeneemt kan men spreken van een verschuiving van de partnersselectie op basis van het afkomstbeginsel naar het prestatiebeginsel.

Onze afhankelijke variabele is de sociaaleconomische status van de schoonvader, omdat deze, in tegenstelling tot de vader van de bruidegom, zowel de optie heeft op te selecteren op basis van afkomst als de optie om te selecteren op basis van prestatie. We onderzoeken de effecten van de sociaaleconomische status van de vader en de sociaaleconomische status van de bruidegom in een regressieanalyse. Zo kunnen we de associatie tussen de sociaaleconomische status van de vader en bruidegom en de sociaaleconomische status van de schoonvader analyseren. De controlevariabelen zijn geboortevolgorde, trouwleeftijd en aantal zoons in het gezin van de bruidegom.

Eerst onderzoeken we of er een relatie is tussen sociaaleconomische status van de bruidegom en die van zijn schoonvader en de sociaaleconomische status van de vader en die van de schoonvader, om te zien of er sprake is van het afkomstbeginsel en/of het prestatiebeginsel. Vervolgens kijken we of deze effecten veranderen met modernisering en of er daadwerkelijk een verschuiving heeft plaatsgevonden van het afkomst- naar het prestatiebeginsel. Hierbij maken we gebruik van een regressieanalyse met een interactie-effect tussen sociaaleconomische status van de vader en modernisering en tussen sociaaleconomische status van de bruidegom en modernisering. Door middel van deze interactie-effecten kunnen we kijken of het effect van sociaaleconomische status van bruidegom of vader varieert bij een hogere mate van modernisering. Het zou interessant zijn om eerst te kijken naar de interactie tussen sociaaleconomische status en tijd alvorens te kijken naar de interactie tussen sociaaleconomische status en modernisering. Dit omdat we op deze manier zouden kunnen zien of het effect van tijd deels verklaard wordt door modernisering, en of het effect van modernisering niet veroorzaakt wordt door een andere variabele die positief correleert met tijd. Dit is echter niet mogelijk in ons onderzoek. Vanwege de multicollineariteit kunnen de tweeweginteracties van status van vader en bruidegom met tijd niet samen in hetzelfde model.

Om onze uiteindelijke hypothese te testen maken wij gebruik van regressieanalyses met drieweginteracties. Om het effect van sociaaleconomische status van vader en bruidegom op

sociaaleconomische status van de schoonvader te analyseren voor verschillende klassen, hebben we dummyvariabelen voor verschillende klassen aangemaakt. De dummyvariabelen voor verschillende klassen zijn gebaseerd op de sociaaleconomische status van de vader. Dit omdat de status van de vader meer representatief is voor de familiestatus, dan de sociaaleconomische status van de bruidegom².

Om het effect van modernisering op de relatie tussen de sociaaleconomische status van de vader en de schoonvader en de bruidegom en de schoonvader te meten voor verschillende sociale klassen, hebben we twee drieweg-interacties gemaakt. De eerste drieweg-interactie bevat de volgende variabelen: sociale klasse van de vader, sociaaleconomische status van de vader en modernisering. De tweede drieweg-interactie bevat de variabelen: sociale klasse van de vader, sociaaleconomische status van de bruidegom en modernisering. Omdat sociale klasse hierbij een dummyvariabele is, maken we de drieweg-interactie slechts met de dummyvariabelen voor hoge en lage klasse. De middenklasse is hier dus de referentiecategorie.

---

² We hebben ook alle regressies nogmaals uitgevoerd waarbij de dummyvariabelen voor verschillende klassen gebaseerd zijn op de sociaaleconomische status van de bruidegom, om te controleren of dit tot andere uitkomsten leidt. De resultaten zijn te vinden in tabel 7 in de appendix.

4. Resultaten

4.1 Industrialisatie these

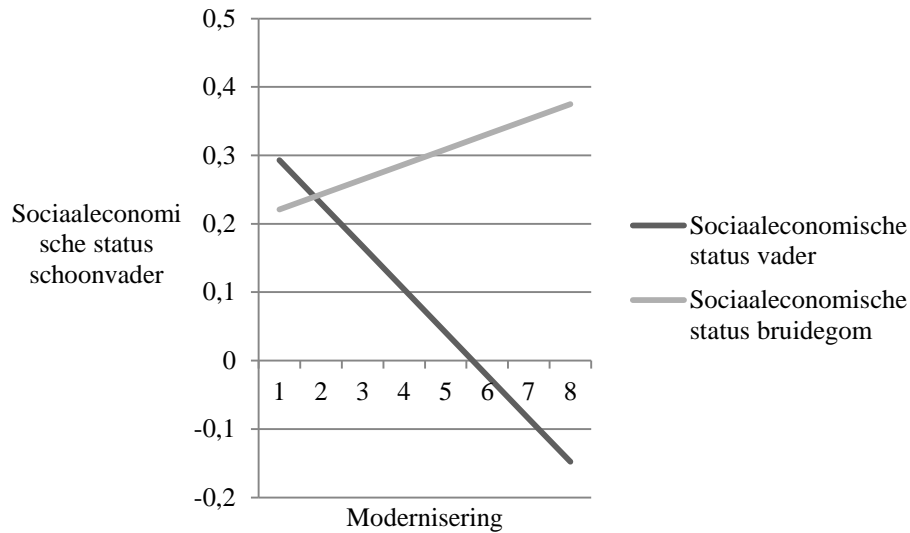
Om te testen of er daadwerkelijk een verschuiving van het afkomstbeginsel naar het prestatiebeginsel heeft plaatsgevonden in de negentiende eeuw, hebben we regressieanalyses uitgevoerd. De resultaten zijn te vinden in tabel 4.

Wat de hoofdeffecten betreft (model 1), zien we dat zowel de sociaaleconomische status van de vader ($b = .293$, $t = 122.169$, $p < .001$) als die van de zoon ($b = .221$, $t = 109.767$, $p < .001$) een significant positief effect hebben op de sociaaleconomische status van de schoonvader. Dit betekent dat we zowel het afkomst- als het prestatiebeginsel waarnemen.

Vervolgens blijkt uit de resultaten dat het effect van sociaaleconomische status van de vader op de schoonvader varieert met de mate van modernisering. Naarmate de score op de moderniseringsschaal hoger is, wordt het effect van sociaaleconomische status van de vader op de sociaaleconomische status van de schoonvader kleiner ($b = -.063$, $t = -18.745$, $p < .001$). Dit betekent dat als de moderniseringsschaal met één punt toeneemt, de relatie tussen de sociaaleconomische status van de vader en de sociaaleconomische status van de schoonvader met .063 afneemt. Voor partnerselectie betekent dit dat de sociaaleconomische status van de vader van de bruidegom een minder goede voorspeller werd voor toekomstig economisch succes van het echtpaar. Ook blijkt dat het effect van sociaaleconomische status van de bruidegom op die van de schoonvader varieert met de mate van modernisering. Naarmate de score op de moderniseringsschaal hoger is, wordt het effect van sociaaleconomische status van de bruidegom op de sociaaleconomische status van de schoonvader groter ($b = .022$, $t = 7.585$, $p < .001$). Dit betekent dat als de moderniseringsschaal met één punt toeneemt, de relatie tussen de sociaaleconomische status van de bruidegom en de sociaaleconomische status van de schoonvader met .022 toeneemt. Voor partnerselectie betekent dit dat de sociaaleconomische status van de bruidegom een betere voorspeller werd voor toekomstig economisch succes van het echtpaar. Ondanks het feit dat de effecten vrij klein zijn, laten deze resultaten een verschuiving van het afkomst- naar het prestatiebeginsel zien, en ondersteunen ze de *industrialisatie these*. De nulhypothese wordt verworpen en hiermee wordt onze basishypothese ondersteund. Deze resultaten zijn geïllustreerd in figuur 3. Echter, in het figuur is te zien dat bij een hoge mate van modernisering het effect van sociaaleconomische status van de vader negatief wordt. We verwachten dat dit komt doordat de schattingen voor hoge waardes op de moderniseringsschaal wellicht niet betrouwbaar zijn.

Figuur 3. *Interactie tussen sociaaleconomische status van vader en bruidegom met modernisering op sociaaleconomische status van de schoonvader: de verschuiving van het afkomst- naar het prestatiebeginsel*

Tabel 4. *Lineaire regressie van sociaaleconomische status schoonvader, model 1 en 2*

	Model 1		Model 2	
	B	S.E.	B	S.E.
Constant	19.741	.153	17.583	.222
Sociaaleconomische status vader	.293***	.002	.304***	.002
x modernisering			-.063***	.003
Sociaaleconomische status bruidegom	.221***	.002	.218***	.002
x modernisering			.022***	.003
Modernisering			1.963***	.154
<i>Controlevariabelen</i>				
Trouwleeftijd	.114***	.004	.114***	.004
Geboortevolgorde	-.081***	.025	-.082***	.025
Aantal zoons in het gezin	-.123***	.020	-.127***	.020
R^2	.270		.272	
N	252982		252982	

Notes: GENLIAS & HISCI-NL03 data, ***p<0.001, **p<0.01, *p<0.05

4.2 Verschil in klassen

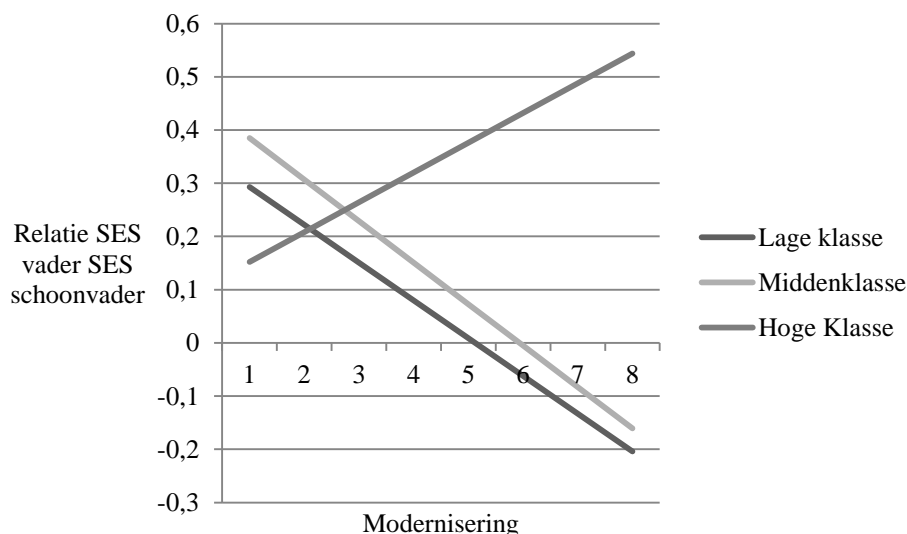
Om onze uiteindelijke hypothese te testen, hebben we gekeken naar de verschillen tussen sociale klassen. De resultaten zijn weergegeven in tabel 5.

Voor een hoge sociale klasse van de vader is het effect van zijn sociaaleconomische status op de sociaaleconomische status van de schoonvader met modernisering significant groter dan dit effect bij de middenklasse is ($b = .135$, $t = 5.954$, $p < .001$). Dit betekent dat wanneer de moderniseringsschaal met één punt toeneemt, de relatie tussen de sociaaleconomische status van de vader en die van de schoonvader voor hoge klassen met $.135$ toeneemt ten opzichte van de middenklasse. Dit wil zeggen dat het afkomstbeginsel voor de hoge klassen met modernisering meer geldt dan bij de middenklasse. Voor partnerselectie betekent dit dat voor de hoge klassen de sociaaleconomische status van de vader een belangrijkere voorspeller was voor toekomstig succes van het echtpaar dan dat het voor de middenklasse was in het partnerselectieproces.

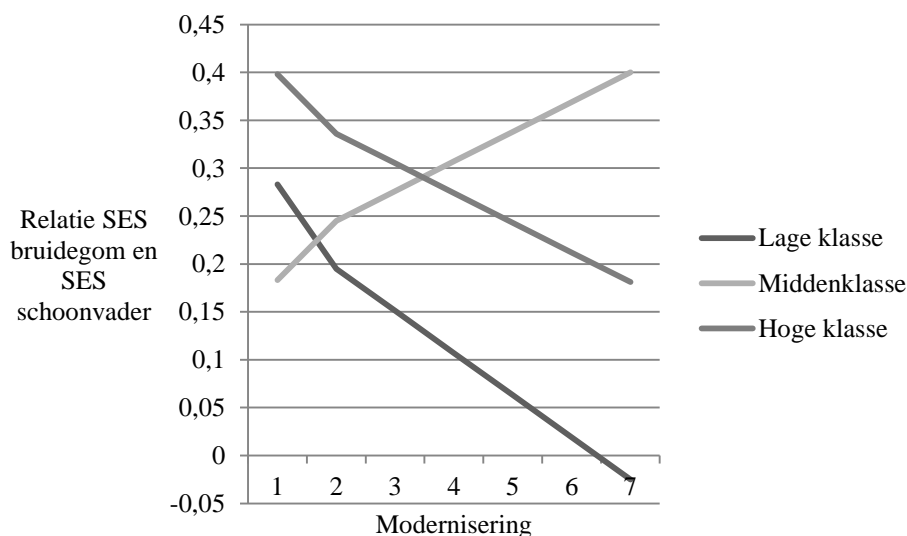
Voor een lage sociale klasse is het effect van de sociaaleconomische status van de bruidegom op de sociaaleconomische status van de schoonvader met modernisering significant kleiner dan dit effect bij de middenklasse is ($b = -.075$, $t = -9.141$, $p < .001$). Dit betekent dat wanneer de moderniseringsschaal met één punt toeneemt, de relatie tussen de sociaaleconomische status van de bruidegom en die van de schoonvader voor lage klassen met $.075$ afneemt ten opzichte van de middenklasse. Dit wil zeggen dat het prestatiebeginsel voor de lage klassen met modernisering minder geldt dan bij de middenklasse.

Voor partnerselectie betekent dit dat voor de lage klassen de sociaaleconomische status van de bruidegom een minder belangrijke voorspeller was voor toekomstig succes van het echtpaar dan dit voor de middenklasse was in het partnerselectieproces. Voor een hoge sociale klasse is het effect van de sociaaleconomische status van de bruidegom op de sociaaleconomische status van de schoonvader met modernisering significant kleiner dan dit effect bij de middenklasse is ($b = -.062$, $t = -3.310$, $p < .001$). Dit betekent dat wanneer de moderniseringsschaal met één punt toeneemt, de relatie tussen de sociaaleconomische status van de bruidegom en die van de schoonvader voor de hoge klassen met $.062$ afneemt ten opzichte van de middenklasse. Dit wil zeggen dat het prestatiebeginsel voor de hoge klassen met modernisering minder geldt dan bij de middenklasse. Voor partnerselectie betekent dit dat voor de hoge klassen de sociaaleconomische status van de bruidegom een minder belangrijke voorspeller was voor toekomstig succes van het echtpaar dan dit voor de middenklasse was in het partnerselectieproces. De resultaten van de drieweginteracties zijn geïllustreerd in figuur 4 en figuur 5. Echter, in de figuren is te zien dat bij een hoge mate van modernisering sommige effecten negatief worden. We verwachten dat dit komt doordat de schattingen voor hoge waardes op de moderniseringsschaal wellicht niet betrouwbaar zijn.

Figuur 4. *Drieweginteractie tussen sociale klasse, sociaaleconomische status [SES] van de vader en modernisering op sociaaleconomische status van de schoonvader: afkomstbeginsel*

Figuur 5. *Drieweginteractie tussen sociale klasse, sociaaleconomische status [SES] van de bruidegom en modernisering op sociaaleconomische status van de schoonvader: prestatiebeginsel*

Onze verwachting is dat er een verschuiving van het afkomst- naar het prestatiebeginsel plaats heeft gevonden in de negentiende eeuw, en dat dit het meest zou gelden voor de middenklasse. Onze resultaten uit model 2 geven aan dat inderdaad er een verschuiving van het afkomst- naar het prestatiebeginsel heeft plaatsgevonden. De drieweginteracties in model 4 laten, ondanks het feit dat de effecten vrij klein zijn, zien dat er bij deze verschuiving een verschil in sociale klassen is: voor de lage klasse geldt het prestatiebeginsel significant minder dan voor de middenklasse tijdens de

modernisering. Voor de hogere klassen geldt het afkomstbeginsel significant meer en het prestatiebeginsel significant minder dan voor de middenklasse tijdens de modernisering. Voor partnersselectie betekent dit dat bij de lage klassen, de schoonvader minder naar de sociaaleconomische status van de bruidegom keek dan schoonvaders uit de middenklasse dat deden bij het partnersselectieproces. Bij de hoge klassen keek de schoonvader meer naar de sociaaleconomische status van de vader en minder naar de sociaaleconomische status van de bruidegom dan schoonvaders bij de middenklasse deden. We hebben met deze resultaten dus ondersteuning gevonden van onze nuancerings van klassenverschillen in de *industrialisatie these*.

Tabel 5. Lineaire regressie van sociaaleconomische status schoonvader, model 3 en 4 (statusdummies gebaseerd op sociaaleconomische status van de vader)

	Model 3		Model 4	
	B	S.E.	B	S.E.
Constant	17.193***	.233	17.463***	.242
<i>Hoofdeffecten</i>				
Sociaaleconomische status vader	.378***	.005	.385***	.005
x lage status	-.077***	.009	-.092***	.017
x midden status	(Ref.)		(Ref.)	
x hoge status	-.096***	.015	-.233***	.028
x modernisering	-.072***	.004	-.078***	.004
x lage status x modernisering			.007	.011
x midden status x modernisering			(Ref.)	
x hoge status x modernisering			.135***	.023
Sociaaleconomische status bruidegom	.195***	.004	.183***	.004
x lage status	.006	.006	.100***	.012
x midden status	(Ref.)		(Ref.)	
x hoge status	.149***	.013	.215***	.024
x modernisering	.019***	.003	.031***	.003
x lage status x modernisering			-.075***	.008
x midden status x modernisering			(Ref.)	
x hoge status x modernisering			-.062***	.019
Moderniseringsschaal	2.763***	.165	2.202***	.176
x lage status			3.529***	.514
x midden status			(Ref.)	
x hoge status			-4.009*	1.569
Lage status	2.231***	.356	-1.349*	.684
Midden status	(Ref.)		(Ref.)	
Hoge status	-5.048***	.942	1.172	1.745
<i>Controlevariabelen</i>				
Trouwleeftijd	.110***	.004	.110***	.004
Geboortevolgorde	-.085***	.025	-.086***	.025
Aantal broers in gezin	-.129***	.020	-.127***	.020
R^2	.274		.274	
N	252982		252982	

Notes: GENLIAS & HISCI-NL03 data, ***p<0.001, **p<0.01, *p<0.05

5. Conclusie & Discussie

In verschillende onderzoeken, met name uitgevoerd door stratificatie- en moderniseringssociologen, zijn ontwikkelingen in partnerkeuze gebruikt als voorspeller voor veranderingen die er plaatsvinden in de sociale opbouw van een samenleving. Net als Zijdeman & Maas (2010) hebben wij, aan de hand van partnerkeuze, de *industrialisatie these* getest. Deze these stelt dat waar voor de industrialisering de familiestatus bepalend was voor de individuele sociaaleconomische status, dit na de industrialisatie minder het geval was. Eigen behaald economisch succes werd minder afhankelijk van de geboorteafkomst en de familiestatus van het individu. Hoewel wij ondersteuning voor deze these hebben gevonden blijkt uit onze resultaten dat er wel enige nuancering in deze these aan te brengen is.

In dit onderzoek hebben wij de HISCI-NL en GENLIAS datasets gebruikt. We hebben getest in hoeverre er een verschuiving van het afkomst-naar het prestatiebeginsel heeft plaatsgevonden. Dit deden we aan de hand van partnerkeuze. We keken in hoeverre de relatie tussen de schoonvader en de vader van de bruidegom (het afkomstbeginsel) en de relatie tussen de schoonvader en de bruidegom (het prestatiebeginsel) veranderde met modernisering. Ook brachten we in ons onderzoek een nuancering aan in klassenverschillen in de *industrialisatie these* en testen in hoeverre de verschuiving van het afkomst- naar het prestatiebeginsel verschilde tussen diverse sociale klassen. Onze verwachting was dat deze verschuiving het meeste zou gelden voor de middenklasse en in mindere mate voor de hoge en lage klassen.

In eerste instantie hebben we gekeken naar de relaties tussen de sociaaleconomische status van de bruidegom, zijn vader en zijn schoonvader en hoe deze varieerde met modernisering, om te onderzoeken of er met de komst van modernisering daadwerkelijk een verschuiving heeft plaatsgevonden van het afkomst- naar het prestatiebeginsel. Omdat we rechtsreeks wilde meten of modernisering deze verschuiving te weeg bracht hebben we, in tegenstelling tot bijvoorbeeld Zijdeman & Maas (2010) die moderniseringsindicatoren los van elkaar meten, een moderniseringsschaal gemaakt met de volgende variabelen: het aantal stoommachines per 1000 inwoners, het aantal middelbare school leerlingen per 1000 inwoners, of er wel of geen postkantoor is, het aantal mensen dat migreert naar en van een gemeente per 1000 inwoners, of er wel of geen treinstation is, het aantal inwoners in een gemeente per in duizenden en de grootte van de gemeente in vierkante kilometer. We hebben een factor analyse uitgevoerd om te controleren of de items daadwerkelijk de mate van modernisering meten. Dit bleek het geval te zijn. Onze resultaten tonen aan dat het effect van sociaaleconomische status van de vader op de sociaaleconomische status van de schoonvader (het afkomstbeginsel) kleiner werd naarmate de score op de moderniseringsschaal hoger is en dat het effect van de sociaaleconomische status van de bruidegom op de sociaaleconomische

status van de schoonvader (het prestatiebeginsel) groter werd naarmate de score op de moderniseringsschaal hoger is.

Net als in het onderzoek van Zijdemans & Maas (2010) vinden wij een verschuiving van het afkomst- naar het prestatiebeginsel bij de partnerselectie in de 19e eeuw. Deze resultaten zijn in lijn met eerdere onderzoeken waarin de *industrialisatie these* getest wordt. Zo liet eerder onderzoek van Ganzenboom & Treiman (2007), die deze these meten door te kijken naar de relaties tussen opleiding en beroepsstatus van het individu en zijn vader, zien dat het prestatiebeginsel sterker geldt in meer economisch ontwikkelde landen en het afkomstbeginsel zwakker. Ook onderzoek van Knigge et al. (2014) laat zien dat in meer gemoderniseerde gemeente meer openheid is, wat betekent dat individuen eerder geselecteerd worden op prestatie dan op afkomst.

In tegenstelling tot eerdere onderzoeken hebben wij nuancering aangebracht in de *industrialisatie these*. Wij hebben de *industrialisatie these* getest voor verschillende klassen, omdat wij aan de hand van literatuur verwachtte dat deze these niet voor elke klasse in dezelfde mate geldt. Wij hebben onderzocht in hoeverre de verschuiving van het afkomst- naar het prestatiebeginsel voor de lagere en hogere klassen verschilde ten opzichte van de middenklassen. Onze resultaten laten zien dat bij de lage klassen, met modernisering, de schoonvader minder naar de sociaaleconomische status van de bruidegom (het prestatiebeginsel) keek dan schoonvaders uit de middenklasse die deden, met modernisering, bij het partnerselectieproces. Dit betekent dat met modernisering het prestatiebeginsel minder geldt voor de lage klasse dan voor de middenklasse. Bij de hoge klassen keek de schoonvader meer naar de sociaaleconomische status van de vader (het afkomstbeginsel) en minder naar de sociaaleconomische status van de bruidegom (het prestatiebeginsel) dan schoonvaders bij de middenklasse deden. Dit betekent dat met modernisering het afkomstbeginsel sterker en het prestatiebeginsel minder sterk geldt voor de hogere klassen dan voor de middenklasse. We hebben met deze resultaten ondersteuning gevonden van onze nuancering van klassenverschillen in de *industrialisatie these*.

Werken met historische data brengt bepaalde beperkingen met zich mee. Zo werken wij in ons onderzoek met trouwaktes en oude registers die, in tegenstelling tot bijvoorbeeld surveys, niet speciaal gemaakt zijn om onderzoek mee te doen. Dit heeft tot gevolg dat er soms specifieke informatie mist, wat leidt tot veel missende waarden in de dataset. Zo zijn wij veel cases verloren doordat er informatie miste over het beroep van de vader en de schoonvader van de bruidegom, welke cruciaal was voor onze afhankelijke variabele en een van onze onafhankelijke variabelen. Ook kwamen bij de moderniseringsindicatoren de periodes waarover er informatie beschikbaar was niet altijd overeen, wat ook tot minder cases in de dataset geleid heeft.

Hoewel onze resultaten onze hypothese ondersteunden, waren de effecten die we vonden klein. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat we alleen mensen in ons onderzoek meenemen die getrouwd zijn, waardoor alle mensen die nooit getrouwd zijn worden uitgesloten. Dit kan zorgen voor een selectie bias: een deel van de Nederlands populatie mist. Mogelijk waren er daadwerkelijk kleine klassenverschillen en gold de verschuiving van het afkomst-naar het prestatiebeginsel maar in kleine mate meer voor de middenklassen ten opzichte van de lage en hoge klasse. Dit zou betekenen dat de er slechts een kleine nuance met klassenverschillen aan de te brengen is in de *industrialisatie these*.

Ondanks de kleine effecten bieden onze resultaten nieuwe inzichten op het gebied van statusverwerving in de 19^e eeuw in Nederland en vragen om vervolgonderzoek. In eerste instantie zou het interessant zijn om dit onderzoek voor nog meer provincies in Nederland uit te voeren. Zo vergroot je je onderzoekspopulatie en neem je ook de meer westerse provincies met grote handelssteden als Amsterdam en Rotterdam mee. Deze steden waren in de 19^e eeuw verder ontwikkeld dan de rest van Nederland. Zo had de haven van Rotterdam een belangrijke internationale positie en had Amsterdam een snel groeiende industrie (Brugmans, 1929). Het meenemen van deze steden in het onderzoek zou mogelijk tot andere resultaten kunnen leiden. Ook zou het interessant zijn om dit onderzoek in andere landen uit te voeren. Geldt deze nuancering in klassenverschillen bijvoorbeeld ook in andere westerse landen die dezelfde moderniseringsprocessen hebben doorlopen als Nederland? Hoe zien deze verschuiving en de verschillen in klassen er bijvoorbeeld uit in een land in Engeland, waar de industrialisatie veel eerder op kwam zetten? Wij verwachten dat in landen die dezelfde moderniseringsprocessen hebben doorlopen dezelfde resultaten naar voren zullen komen, omdat ons onderzoek aantoont dat moderniseringsprocessen deze verschuiving veroorzaakt hebben. Mocht deze verwachting ondersteuning vinden versterkt dit de nuancering van de *industrialisatie these*.

Behalve alleen het reproduceren van ons onderzoek zou er in vervolgonderzoek ook gekeken kunnen worden naar of de door ons gevonden klassenverschillen ook zichtbaar zijn wanneer men de verschuiving van het afkomst- naar het prestatiebeginsel meet op een andere manier dan aan de hand van partnerkeuze. Een andere manier om de verschuiving van het afkomst- naar het prestatiebeginsel voor verschillende klassen te meten is bijvoorbeeld door, naar voorbeeld van Ganzenboom (2012), sociale mobiliteit (dat wil zeggen beroeps- en opleidingsmobiliteit tussen volwassen mannen en vrouwen en hun vader) voor verschillende sociale klassen te vergelijken naarmate de modernisering toeneemt. Op deze manier worden ook mensen in het onderzoek meegenomen die nooit getrouwd zijn, wat mogelijk tot grotere effecten van de door ons gevonden nuancering van klassenverschillen in de *industrialisatie these* kan leiden.

Ondanks de beperkingen die het werken met historische data met zich meebrengt hebben wij met dit onderzoek laten zien dat er nog veel te halen valt op het gebied van onderzoek naar statusverwerving in de 19^e eeuw. Historische data blijkt een belangrijke en interessante bron van informatie te zijn die ons nog veel nieuwe inzichten over het verleden kan bieden.

6. Literatuur

Beekink, E., Boonstra, O., Engelen, T., & Knippenberg, H. (2003). *Nederland in Verandering: Maatschappelijke Ontwikkelingen in Kaart Gebracht, 1800–2000*. Amsterdam: Aksant

Collins, R. (1971). Functional and Conflict Theories of Educational Stratification. *American Sociological Review*, 36, 6, pp. 1002-1019.

Dribe, M., & Lundh, C. (2009). Partner choice and intergenerational occupational mobility: the case of nineteenth-century rural Sweden. *Continuity and Change*, 24, pp. 487-512.

Ekamper, P., Van Poppel, F., & Mandemakers, K. (2011). Widening Horizons? The Geography of the Marriage Market in Nineteenth and Early-Twentieth Century Netherlands. In: M.P. Gutmann et al. (eds.), *Navigating Time and Space in Population Studies*. Dordrecht: Springer Science + Business Media B.V.

Flap, H.D., & De Graaf, N.D. (1985). Sociaal kapitaal en bereikte beroepshoogte. *Mens en Maatschappij*, 60, 4.

Ganzenboom, H. (2012). Sociale mobiliteit en statusverwerving van Surinamers in Suriname en Surinamers in Nederland. Paper voor NSV Dag van de Sociologie.

Ganzenboom, H. & Treiman, D.J. (2007). Ascription and Achievement in occupational attainment in comparative perspective. Paper prepared for presentation at The Sixth Meeting of the Russell Sage Foundation/Carnegie Corporation University Working Groups on the Social Dimensions of Inequality UCLA 25-26 January 2007

Grusky, D.B. (1983). Industrialization and the status attainment process: the thesis of industrialism reconsidered. *American Sociological Association*, 48, 4, pp. 494-506.

Haandrikman, K., Harmsen, C., Van Wissen, L., & Hutter, I. (2008). De geografische dimensie van partnerkeuze. *Bevolkingstrends 3^e kwartaal*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Hooghiemstra, E. (2003). *Trouwen over de grens. Achtergronden van partnerkeuze van Turken en Marokkanen in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

- Kalmijn, M. (1994). Assortative mating by cultural and economic occupational status. *American Journal of Sociology*, 100, 2, pp. 422-452.
- Kalmijn, M. (1998). Intermarriage and Homogamy: Causes, Patterns, Trends. *Annual Review of Sociology*, 24, pp. 395-421.
- Kerstholt, F. & Luijkx, R. (1982). Klasse, status en inkomensongelijkheid. *Mens en Maatschappij*, 57, 3.
- Knigge, A., Maas, I., Van Leeuwen, M.H.D., & Mandemakers, K. (2014). Status Attainment of Siblings during Modernization. *American Sociological Review*, 79, 3, pp. 549 – 574.
- Lambert, P. S., Zijdeman, R. L., Maas, I., van Leeuwen, M. H. D., & Prandy, K. (2013). HISCAM: Estimating social interaction and stratification scales for the 19th and 20th century. Verkregen op 28-5-2015 van <http://www.camsis.stir.ac.uk/hiscam/>.
- Lambert, P. S., Zijdeman, R. L., Maas, I., van Leeuwen, M. H. D., & Prandy, K. (2013). The construction of HISCAM: A stratification scale based on social interactions for historical research. *Historical Methods*, 46, 2, pp. 77-89.
- Lin, N. (1999). Social networks and status attainment. *Annual Review of Sociology*, 25, pp. 467-487.
- Lintsen, H.W., Bakker, M.S.C., Homburg, E., Van Lente, D., Schot, J.W. & Verbong, G.P.J. (1994). *Geschiedenis van de techniek in Nederland. De wording van een moderne samenleving 1800-1890. Deel VI*. Zutphen: Walburg Pers.
- Lintsen, H.W. & Nieuwkoop, J.A.W (1989-1991). *De Registers van de Dienst voor het Stoomwezen*. Amsterdam: NEHA.
- Oosten, M. (2008). Verleden Namen: Familieverbanden uit Genlias-data. [MA thesis] Universiteit Leiden: LIACS.
- Posterijen. 1880–1916. *Verslagen aan den Koning betreffende de Dienst der Posterijen en der Telegrafien in Nederland*. Den Haag: s.n.

Scholen. 1862–1917. *Verlag van den Staat der Hooge-, Middelbare en Lagere Scholen*. Den Haag: s.n.

Stewart, A., Prandy, K. & Blackburn, R.M. (1980). *Social Stratification and Occupations*. London: Macmillan.

Ultee, W.C., Arts, W.A., & Flap, H.D. (2009). *Sociologie: Vragen, uitspraken, bevindingen*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers B.V.

Van der Spek, J. & Casteleijn, C. (2009). 'De appel valt niet ver van de boom?!' Onderzoek naar de relatie tussen de periode van industrialisatie en sociale mobiliteit. Verkregen op 28-5-2015 van dspace.library.uu.nl.

Van Leeuwen, M. H. D., & Maas, I. (2011). *A Historical International Social Class Scheme*. Leuven: Leuven University Press.

Van Leeuwen, M.H. D., Maas, I. & Miles, A. (2002). *HISCO: Historical International Standard Classification of Occupations*. Leuven: Leuven University Press.

Van Leeuwen, M.H.D., & Maas, I. (2002). Partner choice and homogamy in the nineteenth century: Was there a sexual revolution in Europe? *Journal of Social History*, 36, 1, pp. 101-123.

Van Lente, D., Mandemakers, K. & Rottier, R. (1993). De sociale achtergronden van studenten aan de hogere technische opleidingen in Delft 1842-1940. *Tijdschrift van Sociale Geschiedenis*, 19, 4.

Van Zanden, J.L. (1994). Industrialisatie en inkomensverdeling in Overijssel, 1750-1875. *BMGN - Low Countries Historical Review*, 109, 3, pp. 434-449.

Zijdeman, R.L., & Maas, I. (2010). Assortative mating by occupational status during early industrialization. *Research in Social Stratification and Mobility*, 28, 4, pp. 395-415.

Zijdeman, R.L. (2010). *Status Attainment in the Netherlands, 1811-1941: Spatial and Temporal variation before and during industrialization*. Ede: Ponsen & Looijen.

7. Appendix

Tabel 6. Lineaire regressie van sociaaleconomische status schoonvader, model 5 en 6 (statusdummies gebaseerd op sociaaleconomische status van vader)

	Model 5		Model 6	
	B	S.E.	B	S.E.
Constant	27.841***	.454	7.512***	.948
<i>Hoofdeffecten</i>				
Sociaaleconomische status vader	.178***	.009	.633***	.019
x lage status	.351***	.019	-.104***	.026
x midden status	(Ref.)		(Ref.)	
x hoge status	.232***	.044	-.491***	.022
x modernisering	.005	.006	-.186***	.015
x lage status x modernisering	-.152***	.016	.035	.021
x midden status x modernisering	(Ref.)		(Ref.)	
x hoge status x modernisering	-.046	.029	.239***	.017
Sociaaleconomische status bruidegom	.195***	.004	.164***	.005
x lage status	-.011	.008	.021*	.009
x midden status	(Ref.)		(Ref.)	
x hoge status	.199***	.021	.186***	.010
x modernisering	.019***	.003	.016***	.004
x lage status x modernisering	-.001	.007	.004	.007
x midden status x modernisering	(Ref.)		(Ref.)	
x hoge status x modernisering	-.026	.014	-.036***	.007
Moderniseringsschaal	-1.593***	.165	7.941***	.732
x lage status	7.212***	.653	-2.335*	.934
x midden status	(Ref.)		(Ref.)	
x hoge status	6.464**	2.201	-9.934***	.860
Lage status	-16.274***	.771	4.362***	1.139
Midden status	(Ref.)		(Ref.)	
Hoge status	-32.272***	3.456	13.316***	1.163
<i>Controlevariabelen</i>				
Trouwleeftijd	.106***	.005	.094***	.004
Geboortevolgorde	-.078**	.025	-.071**	.025
Aantal broers in gezin	-.143***	.020	-.133***	.019
R^2	.280		.284	
N	252982		252982	

Notes: GENLIAS & HISCI-NL03 data, ***p<0.001, **p<0.01, *p<0.05

Tabel 7. Lineaire regressie van sociaaleconomische status schoonvader, model 7, 8 en 9 (statusdummies gebaseerd op sociaaleconomische status van bruidegom)

	Model 7		Model 8		Model 9	
	B	S.E.	B	S.E.	B	S.E.
Constant	15.608***	.266	23.938***	.423	13.159***	.922
<i>Hoofdeffecten</i>						
Sociaaleconomische status vader	.281***	.006	.253***	.006	.256***	.008
x lage status	.142***	.010	.203***	.010	.200***	.012
x midden status	(Ref.)		(Ref.)		(Ref.)	
x hoge status	-.058**	.021	-.032*	.017	-.018	.011
x lage status x modernisering	-.025***	.004	-.018***	.004	-.037***	.006
x lage status x modernisering	-.088***	.007	-.097***	.008	-.077***	.010
x midden status x modernisering	(Ref.)		(Ref.)		(Ref.)	
x hoge status x modernisering	.090***	.016	.067***	.011	.051***	.008
Sociaaleconomische status bruidegom	.321***	.005	.194***	.008	.421***	.020
x lage status	-.282***	.008	-.236***	.014	-.464***	.023
x midden status	(Ref.)		(Ref.)		(Ref.)	
x hoge status	.086*	.035	.401***	.034	-.115***	.022
x modernisering	-.038***	.004	.021***	.005	-.074***	.015
x lage status x modernisering	.088***	.007	.048***	.014	.143***	.020
x midden status x modernisering	(Ref.)		(Ref.)		(Ref.)	
x hoge status x modernisering	-.045	.026	-.140***	.022	.060***	.017
Moderniseringsschaal	3.130***	.194	-.419	.283	5.098***	.730
x lage status	.045	.395	3.400***	.600	-2.130*	.902
x midden status	(Ref.)		(Ref.)		(Ref.)	
x hoge status	-.869	2.220	6.770***	1.687	-4.986***	.833
Lage status	5.884***	.461	-2.530***	.640	8.468***	1.048
Midden status	(Ref.)		(Ref.)		(Ref.)	
Hoge status	-3.831	2.879	-	2.591	4.590***	1.107
			28.945***			

Controlevariabelen

Trouwleeftijd	.107***	.004	.100***	.004	.092***	.004
Geboortevolgorde	-.085***	.025	-.096***	.025	-.098***	.025
Aantal broers in gezin	-.128***	.019	-.117***	.019	-.111***	.019
R^2	.283		.283		.283	
N	252982		252982		252982	

Notes: GENLIAS & HISCINL03 data, *** $p < 0.001$, ** $p < 0.01$, * $p < 0.05$